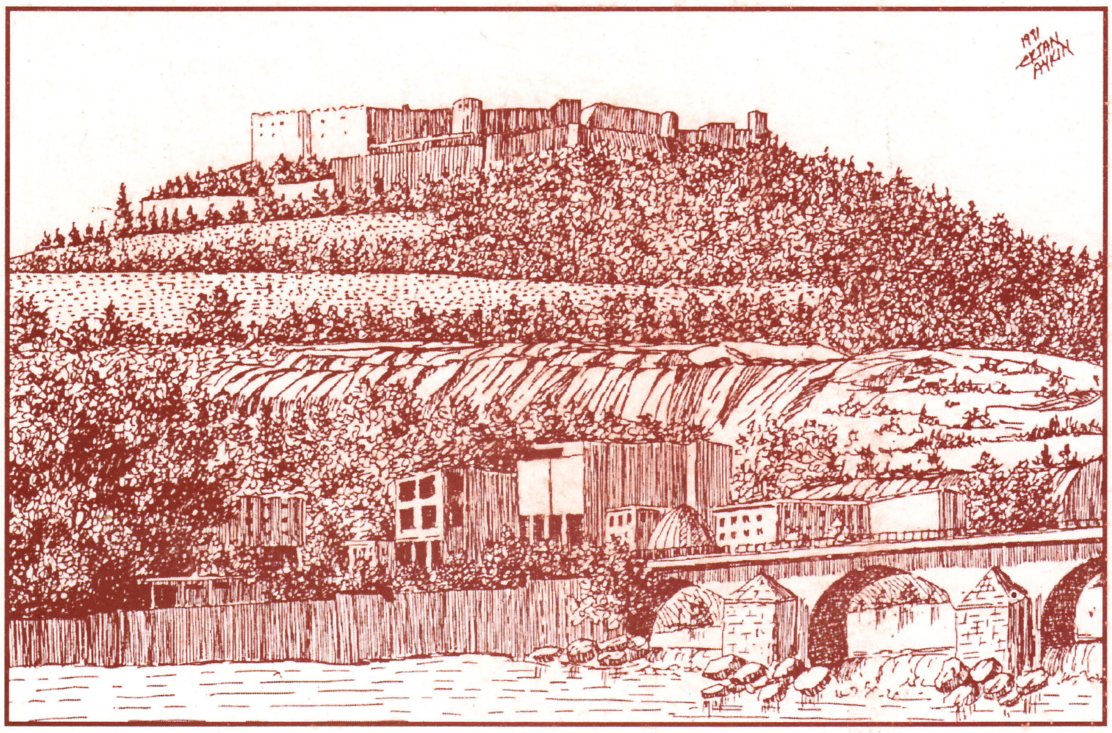
SİLİFKE MÜZESİ KONFERANSLARI

Kasım 2005 - Nisan 2006

T.C. SİLİFKE KAYMAKAMLIĞI
Müze Müdürlüğü

ANTİK SİLİFKE MOZAİKLERİNDE İMGELENEN YAŞAM

Füsun TÜLEK*

Doğu Akdeniz Bölgesi antik mozaik buluntuları açısından son derece zengindir. Bölgede bugüne değin bulunmuş mozaiklerin çoğunluğu zemin mozaikleridir ve M.S. ikinci ve altıncı yüzyıllar arasına tarihlidirler. Bu mozaikler, birer mimari süsleme elemanı olarak işlev görmüşler antik evlerin odalarını süslemişlerdir. Çoğunluğu geometrik veya bitkisel motiflerle bezeli bu mozaikler arasında ender de olsa figüratif kompozisyonlu olanlar da bulunmaktadır. Bu figüratif kompozisyonlarda mitolojik öyküler betimlenmiştir, Afrodit'in eşlikçileri *üç güzeller- kharites* veya yakışıklı genç çoban *Ganymede* gibi. Antik zemin mozaiklerine işlenmiş motifler ve mitolojik öyküler onları yaratan toplumun kültürel-düşünsel uğraşlarını bize yansıtır. Toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamının birer belgeleridirler. İşte Silifke' de bulunan antik zemin mozaikleri de betimlenen temalar ve nakşedilen bezemelerle o zamanın Silifke halkının beğeni düzeyini, sosyal ve kültürel yaşamının tanıklığını yaparlar. Soluk da olsa o günlerin bize kalmış birer resmidirler.

Silifke kent merkezinde belgelendiği bilinen mozaikli mekân sayısı beştir. Silifke kenti çevresinde Silifke Müze' sine bağlı bölge içinde ise sekiz adet daha mozaikli mekân tespit edilmiştir.[1] Silifke ve çevresinde toplam 13 adet mozaikli zemin bulunması ve Korykos ve Elaiussa-Sebastea gibi yakın antik yerleşimlerde de sayısız zemin mozaikleri bulunması bölgenin kültürel zenginliğinin göstergesidir. Silifke kent merkezindeki mozaiklerden biri bir evin zeminini süsleyen geometrik bezemeli mozaiktir. Diğeri, hemen onun üst sokağında bulunan figürlü bir mozaik, üçüncüsü ise Zeus Tapınağı yakınında bir yapı kompleksinde bulunan 2 adet zemin mozaiğidir. Bunlardan biri çiçek kafesi bezemeli ikincisi ise opus sectile tekniğinde döşemeli mozaiktir. Dördüncü ve beşinci mekânlardaki mozaikler ise bugün kayıp olarak bildiğimiz Camii Kebir ve Pazarkaşı mahallelerindeki mozaiklerdir. Bunlar asma dalları ve çiçek motifleri ile bezelidirler. Ayrıca, Silifke Müze' ye bağlı, kent merkezinden doğuya doğru gidildiğinde ünlü *üç güzeller* mozaiği Narlıkuyu' da bir hamamın zeminini süslemektedir. Batıda ise Meryemlik, Boğsak, Güvercin adası ve Ovacık' ta da mozaikler bulunmaktadır. Kuzeyde Demircili köyünde bugün yok olmuş olan mozaik, ve Uzuncaburç Zeus tapınağı' nda da mozaikler saptanmıştır. Daha kuzeyde Al Oda ve ayrıca Dağ Pazarı mozaiklerini de bu listeye ekleyebiliriz.

Kent merkezindeki mozaiklerin ilki 1906 yılında siyah-beyaz olarak fotoğraflanmış mozaiktir.[2] Fotoğrafta bir evin içinde duvar kenarına sıralanmış tahta sandalye ve meyve sepeti gibi ev eşyalarının üstünde durduğu bir zemin mozaiği görülmektedir. Mozaiğin kenarında görülen üçlü geçme dilli-giyoş motif mozaik kompozisyona bordür teşkil eder. Kompozisyon diyagonal yerleştirilmiş çiçek zincirlerinden oluşan bir kafes bezemesinden oluşmaktadır. Mozaiğin çiçek zincirinden baklava biçimli kafes desenin aralarını çeşitli hayvan figürleri, meyve ve objeler: keçi, yabandomuzu, horoz, üzüm yiyen tavşan ve çiçek koklayan kuş gibi hayvan betimlemeleri, ayrıca, buğday balyaları, nar, meyve sepeti, ekmek ve meyve kâseleri, kadehler ve ayna

gibi nesneler süslemektedir. Bu meyve, obje ve hayvan figürlerinin çoğu bereket, ferahlık, zenginlik sembolleridir. Gül koklayan kuş, üzüm yiyen tavşan gibi betimlemeler bir model kitaptan veya katalogdan alınmış gibidirler.

Çiçek kafes motifinin ve dolgu süslerinin tekrarlarıyla halı şeklinde uzanan mozaik bezeme, ince bir sıra siyah çizgiyle sınırlanmıştır. Bu siyah çizgi boyunca yan yana dizilmiş şekilde gündelik yaşam sahneleri betimlendiği görülmektedir. Fotoğrafta mozaiğin bu kısmının üstüne sonradan yapılan bir duvar oturmuştur. Bu duvar, mozaiği bütünlük içinde algılamamızı engeller. Mozaiğin duvarla kesilen bölümünde betimlenen gündelik yaşam sahneleri ise bağ bozumunu göstermektedir. Sağda iki öküzle çekilen kağnı, toplanmış üzümü ezme teknesine getirmekte, sağ yarısı çatılı olan üzüm teknesinin içinde bir adam ayakta durmakta üzüm ezmektedir. Adam kağnıya doğru el işareti yapmaktadır. Köylünün arkasında üzüm teknesinin bitiminde adeta üzüm kefesini andıran bir nesne betimlenmiştir. Bu bir kefe değil yarışlarda stadyum ya da hipodromlarda sporcuların dönüş noktasını belirleyen işarettir. Mozaiklerde çiçek kafes bezemesi örneklerine Silifke çevresinde, Ovalık Kilikya' da ve elbette Antakya mozaiklerinde çokça rastlanmaktadır. Bunlar beşinci yüzyıl ortasına tarihlenmektedirler. Kafes içleri dolgu süsleri ve de özellikle hayvan figürleriyle süslü olanları ise beşinci yüzyıl sonu altıncı yüzyıl başına tarihlenirler.

Bu mozaiği biricik kılan özellik, yan yana bir dizi halinde betimlenmiş gündelik yaşam sahnelerini de resimlemesidir. Mozaik, çiçek kafesiyle taşıdığı bereketlilik ve refah sembolünün yanı sıra, bereket ve refah içinde yaşayan antik Silifke halkının günlük hayatını da bize anlatmaktadır. Bereketli topraklarında yaşayan o dönemin Silifkelilerinin yalnızca tahıl yetiştirmekle kalmayıp bağcılık yapıp şarap ürettikleri, bağbozumu ve hasatta spor karşılaşmaları ve eğlenceler düzenleyerek verimli ürünü ve çalışmayı kutladıkları anlaşılmaktadır.

Silifke kenti içindeki ikinci mozaik ise 1969 yılında tarafından fotoğraflanmıştır.[3] Fotoğraftan anlaşıldığı üzere mozaiğin üstündeki toprak tümüyle kaldırılmamış, kısmen açılıp, olasılıkla, fotoğraflandıktan sonra üstü örtülmüştür. Mozaik, asma dallarının dairesel kıvrımlarının düzenli ve simetrik tasarımlandığı bir kompozisyona sahiptir. Asma dal kıvrımlarının aynı düzen içinde tekrarlaması mozaiğe bir zemin halısı özelliği kazandırmaktadır. Asma dallarındaki taze filizler ve sarkan asma yaprakları ve üzüm salkımları bereketli bir bağ sahnesi betimlemektedir. Dairesel her asma dalı kıvrımın içini bir önceki mozaikte olduğu gibi çeşitli hayvan figürleri doldurmaktadır. Asma dal kıvrımlarının yalnızca içleri değil araları da hayvan figürleri ya da asma yaprak veya üzüm salkımları ile süslüdür. Keçi, yaban keçisi, koyun, ördek, bıldırcın, tavşan ve güvercin gibi hayvan betimlemelerinin yanı sıra bir de insan figürü betimlenmiştir. Bu, elinde *pedum* - asası ve omuzlarından dökülen pelerini ile betimlenmiş bir çoban figürü olmalıdır. Çok renkli ve ince taşlarla nakşedildiği anlaşılan bu mozaikte bir öncekine kıyasla hayvan figürleri daha detaylı, ve incelikli betimlenmişlerdir. Mozaik, içten dışa iki renkli üçgen motif dizisi ve çok renkli daire ve oval formların düğümlenmesiyle oluşan zincir bandı ile çerçevelenmiştir. Asma dal kıvrımları motifinin ortogonal desenler halinde içi hayvan ve insan figürleriyle dolgulu olarak zemin mozaiklerinde kullanılması altıncı yüzyılda görülür. Bu desenin en güzel örnekleri altıncı yüzyıl ortalarına tarihlenen Filistin ve Kutsal topraklarda bulunan mozaiklerdir.[4] Silifke mozaiğinin benzer desen ve kalitesinde eşi ne

Kilikya bölgesinde ne de Antakya' da bulunmamaktadır. Bölgemizdeki bu eşsiz Silifke mozaiği, bu desenin en kaliteli örneklerini gördüğümüz altıncı yüzyıl Filistin örnekleriyle boy ölçüşecek kalite, incelik ve güzelliktedir.

Bu iki mozaik bulamadığımız ve kayıp olduğunu düşündüğümüz mozaiklerdi. Silifke kent merkezinde fotoğraflanan bir üçüncü mozaik ise yakın zamana kadar kullanılmış bir evin zeminini süslemektedir.[5] (Res.1) Mozaik, evin girişi, arka ve yan odalarının zeminini kaplamaktadır. Bu mozaik, geometrik bezemelidir. Mozaiğin yapının giriş mekanında gördüğümüz kısmı da geometrik bezemeye sahiptir. (Res.1a) Bant şeklindeki mozaikte olduğu gibi burada da renk kullanımı aynıdır. Siyah, beyaz, pembe ve sarı renkler kullanılmıştır. Zemin mozaiği dört siyah üçgen ve ortada bir karenin oluşturduğu dörtlü yıldızlı motif ile bezelidir. Bu bezemenin ortasında kare çerçeve içine alınmış dairenin ortasına madalyon şeklinde oturtulmuş 12 yapraklı bir rozette/ stilize çiçek motifi bulunmaktadır. Siyah-beyaz üçgenlerden oluşan çerçeveden sonra dairenin yerleştirildiği koyu zeminin dört köşesinde L-şeklindeki beyaz bantlar çerçeveye verilen özeni vurgulamaktadır. Rozettenin madalyon şeklinde yerleştirildiği siyah zemin içten dışa doğru önce beyaz sonra siyah-beyaz üçgenlerden oluşan iki bantla süslenmiştir. Rozettenin kısa olan 6 adet yaprağının üstüne çakıştırılan uzun yaprakları aynı yönde iç bükey kıvrımlıdırlar. Bu uzun yaprakların uçları üçgen şeklinde kesiktir. Yaprakların kıvrımlı olması motife hareket ve canlılık katmaktadır. Bu tür rozette uygulaması bölgede Tarsus Orfeus mozaiğinin bordür bantında da görülmektedir.[6] Rozetli madalyonun tek başına geometrik bezemeli bir zeminin ortasına çerçeve içinde oturtulmasıyla desende birbirini adeta sonsuza değin tekrarlayan bezemenin içinden açılan bir pencere yaratmıştır. Bu durum iki boyutluluğu ve tekdüzeliği kırma gibi sanatsal kaygıları da ifade etmektedir. Motifin tek başına bir desen tasarımında odak noktasına yerleştirilmesi o motife görünüşünden öte anlamlar yüklenmesini de akla getirmektedir. Motifin özenle yapılmış kesik ve kıvrımlı uçları bir rüzgargülü'nü çağrıştırdığı gibi kesik uçlar yılan başlarını da anımsatmaktadır. Bu rüzgargülü şeklindeki rozettenin *apotropaik* – koruyucu anlamları olsa gerektir.

Yapının giriş zeminindeki dörtlü-yıldız motif bezemesi buradan açılan bir kapıyla girilen arka odada da kesintisiz devam etmektedir. (Res.2) Yan odadaki mozaik beyaz, siyah, pembe ve sarı renklidir. (Res.3) Mozaiğin deseni baklava ve kare şeklindeki geometrik formlardan oluşmaktadır. Tek sıra halinde dizilen sekiz-baklava dilimli yıldız motifleri arasına ardışık olarak yerleştirilmiş dört baklava ve iki kareden oluşan altılı yıldız motifleri bant şeklinde bir bezeme oluştururlar. Geometrik formlar kalın siyah çizgilerle belirlenmişlerdir. Bezeme içten dışa doğru kalın birer beyaz ve siyah bantla çerçevelenmektedir.

Zemin mozaiklerinde sekizli yıldız motiflerinin yaygın kullanımı Kilikya bölgesi mozaiklerinde gözlemlendiği gibi- Adana ve Tarsus Orfeus mozaikleri- Zeugma, Antakya mozaiklerinde de yaygın olarak görülmektedir. Yaygın kullanımı ve gelişimi Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika mozaiklerinde görülen bu motifin en erken örnekleri M.S. üçüncü yüzyıla tarihlenmektedir.[7] Sekizli yıldız motifi Kuzey Afrika ve Kıbrıs mozaiklerinde zemini tümden bir halı gibi kaplayan geometrik bezeme şeklinde kullanılmışken Kilikya bölgesi

örneklerinde motif daha çok bir kenar süsü ya da yolluk şeklinde bir koridor, giriş ya da geçiş mekanlarını süslemede kullanılmıştır.

Bu evin üç odasının zeminini kaplayan mozaik aslında antik bir yapının tek bir mekanını süslemiş olmalıdır. Geometrik motif kıyaslamaları, biçem ve biçim incelemeleri sonucunda bu mozaiğin M.S. üçüncü yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Silifke kent içindeki dördüncü ve beşinci gruptaki mozaikler 1980 yılında Seleukeia-Kalykadnos Kazı Çalışmalarında B ve C Mozaikli Alanlar olarak belirlenen açmalarda çıkmışlardır. B Mozaikli Alanında kazıya 1981 yılında başlanmış ve verilen iki yıl aradan sonra 1984' te kazı devam etmiştir. 15 x 11.45 m'lik açmada bir yapının iki ayrı mekan zeminini iki ayrı teknikte -opus sectile ve opus tessellatum- mozaiklerin süslediği tespit edilmiştir.[8] (Res.4)

Opus tessellatum tekniğinde mozaikle süslü olan mekan zemini 4.30 m kadar açılmıştır. Mekanın doğu-batı doğrultusunda uzandığı ve mozaik süslemenin kesintisiz sürdüğü tespit edilmiştir. Kuzey birimi olarak adlandırdığımız bu zemine bitişik kuzey-güney yönünde uzanan ikinci mekanın zemini ise opus sectile tekniğinde bezemelidir. Mermer bir stylobat iki zemini birbirinden ayırmaktadır. Bu stilobat üstünde sütun kaideleri, kompozit düzende sütun başlıkları bulunmaktadır. Kuzey birim zemin mozaiği üstüne düşmüş yuvarlak bir sütun gövdesi de görülür. Kuzey birimin zemin mozaiği diagonal çiçek kafesi bezemesine sahiptir. (Res.5) Çiçek kafeslerinin baklava dilimli araları dört yapraklı çiçeklerle bezelidir.[9] Dıştan içe mozaiğin önce bir dizi perspektifli küp prizma motifi ile daha sonrada çoklu-geçmeli giyoş şeridi ile çerçevelendiği görülmektedir. Çok renkli olan mozaiğin çiçek kafes bezemesi beyaz fon üzerine uygulanmıştır. 1 x 1 cm lik küçük kare taşlar – tesserae den oluşmaktadır. Güney birimi zemini opus sectile tekniğinde bezenmiştir. Bu teknik, çeşitli geometrik formlarda tabakalar halinde kesilerek hazırlanmış taşların belli bir desene göre yerleştirilmesiyle oluşturulan değişik bir mozaik süsleme biçimidir. Siyah, beyaz, sarı ve pembe üçgen, baklava dilimi, daire, sekizgen ve kare gibi formlarla oluşturulan bu mozaiğin kompozisyonu kareler içine madalyon şeklinde yerleştirilmiş dairelerden oluşmaktadır. Bu birbirini tekrarlayan modüler desende kareler 4 x 4 metre boyutlarındadır ve çerçeveledikleri beyaz madalyonların çapı 1.98 m dir. Mozaikte kullanılan taş malzeme, beyaz madalyon ve bazı üçgenlerde Marmara mermeri iken diğer renkler kireç taşındandır. (Res.6).

Opus sectile tekniğindeki mozaik zeminin Orta modülünde madalyon içinde sekiz satırlık bir yazıt bulunmuştur.[10] Yazıt şöyle çevrilebilmektedir: Ben, zaman yorgunu zemini/ Kadınların sultanı /Ares'in dostu Zenon'un soylu karısı / İşte düşte gönlü yüce cömert Patrika Paulina / İlgisini esirgemedi, süsledi / Zamanla pırıltısını yitirmiş olanı / akıllı ve mükemmel kadının inayetiyle / Şimdi ışıldıyorum daha çok mermer bezemelerle / Yorgun yıllardan gençleşmiş çıkarak.

Yazıttan anlaşıldığı kadarıyla zemin mozaikleri tamir görmüştür. Yazıtı ayrıca yayınlayan Sn. Sencer Şahin yapının bir hamam kompleksi olduğunu düşünmektedir. Mozaikli alanda bulunmuş olan kaidenin üstündeki bir güreşçiye ait yazıt Şahin' in

görüşünü güçlendirmektedir. Bu yapı, Roma imparatorluk döneminden başlayarak mozaiklerinin tamir gördüğü döneme kadar- beşinci yüzyıl ikinci yarısı- ve daha sonra tam olarak bilmediğimiz bir zamana kadar kullanılmış bir kamu yapısıdır.

B Mozaikli alanın Kuzey mekânı zemin mozaiğinin çiçek kafesli bezemesi tipik beşinci yüzyıl ortası mozaikleri özelliği göstermektedir. Güney birimi zemini opus sectile süslemesinin benzer bezemesi ise hemen 8 km batısındaki Meryemlik Hamam zemininde ve Korykos'ta *extra muros mezarlı bazilikada* tespit edilmişlerdir.[11] Bu iki Silifke merkezine komşu yapıtların opus sectile mozaikleri bir kare çerçeve içinde madalyon bezemesine sahiptirler. Bu tarz opus sectile uygulaması, daha güneyde Qal'at Sem'an Manastırının mozaiklerinde ve daha da güneyde Apamea'daki Qala'at El-Moudiq'de belgelenmiştir. Qala'at El-Moudiq'de Doğu Katedrali zeminindeki bu bezemede de aynı Silifke' de olduğu gibi beyaz mermer madalyonun üstünde yazıt bulunmaktadır.[12]

Tüm bu örnekler sırasıyla beşinci yüzyıl sonu ve altıncı yüzyıla tarihlenmektedir. Epigrafik inceleme yapan Şahin yazıttan yola çıkarak mozaikleri M.S. 451 yılına tarihlemekte ve yazıtta adı geçen Paulina'nın zamanın Isauria bölgesinde konuşlu General Fl. Zenon'un karısı olduğunu belirtmektedir. Paulina erken Bizans toplumu hiyerarşisinde bir kadın için en yüksek ünvan olan patrika ünvanını taşımaktadır. Bir *magister militum Orientiis* olan Fl. Zenon imparator Theodosius II' nin zamanında 447–451 yılları arasında bölgede hizmet etmiştir. Böylelikle, bu mozaikleri, M.S. beşinci yüzyıl ikinci yarısına tarihlemekteyiz.

C Mozaikli Alanı Pazarkaşı mahallesinde 1983–1984 yıllarında açığa çıkarılmıştır.[13] (Res.7) 17.75 x 8.80 m ebatlarındaki bu alanın güneydoğu köşesinde figürlü bir mozaik zemin açığa çıkmıştır. —1.05 m kotta olan mozaikli zemin 4.40 x 9.40 m ebatlarındadır. Mozaiğin batısında yaklaşık 4 m yükseklikte bir teras duvarı kuzey ve güneyinde ise evler bulunur. Mozaikli alanı doğusundan bir sokak sınırlar. Küçük bir mekana sıkışmış olan mozaikli zeminin nasıl bir yapıya ait olduğunun tespiti mümkün olmamıştır.

Zemin mozaiğinin kompozisyonu merkezi olarak yerleştirilmiş bir kare pano ve iki yanında –üç veya dört olmalı- dar-uzun dikdörtgen panolar ve köşelerde küçük kare çerçevelerden oluşmaktadır (Res.7a). Kare pano figürlü madalyonu çevrelemekte, uzunlamasına yerleştirilmiş dikdörtgen panoların ortasında ise yazıtlı birer portre bulunmaktadır. Üçlü-geçmeli giyoş baçtın her iki yanında dalga motif dizisi ve içte kalın bir beyaz bant olmak üzere dört bant kare panoyu çerçevelemektedir. Kare panonun içindeki dört köşeyi içinden ok geçen *pelta- amazon kalkanı* motifleri süslemektedir. Ortadaki pembe zeminin üstüne oturtulmuş kalın bir perspektifli meander motifi ile çevrelenen dairenin ortasındaki madalyonda beyaz fon üzerinde bir figür betimlenmiştir. Üst bedeni çıplak, pantolonu hafif sıyrılmış bu genç erkek figürünün arkasında büyük bir kartal vardır. Kartal, pençelerini genç adamın beline geçirmiş onu yukarı doğru çekmeye çalışmaktadır. Kartalın saldırısına uğrayan genç hazırlıksız yakalanmış çalmakta olduğu pan flütü elinden fırlamıştır. Genç çobanın asası – *pedum* ve kalkanı yerde durmaktadır. Çoban kartala karşı direnmekte kendini koruyabilmek için asa ve kalkanının olduğu yere doğru uzanırken dizini bükmüş üzerinde bulunduğu kayaya basmakta diğer ayağını ise

ileriye uzatarak yerden destek almaya çalışmaktadır. Burada betimlenen tema mitolojideki çoban *Ganymede'nin Kaçırılış* sahnesidir. Genç ve yakışıklı çobanı kaçırmaya çalışan ise kartal kılığına girmiş Zeus'tur.

Her iki yan panolarda bulunan portreler ise *kişileştirilmiş mevsim* betimlemeleridir. Portreler dikdörtgen pano ile çevrelenmiş baklava dilimlerinin ortasına yerleştirilmiştir. Dairesel geometrik motifler portre çerçevelerinin her iki yanını süslerler. Dikdörtgenlerin köşelerindeki üçgenlerse şevron ya da zik-zak motifleri ile doldurulmuştur. Portrelerden birinin üstünde ΜΕΨΟΠϛΡΙΝΗ yazmaktadır, (Res.7b) yani portre *geç sonbahar* mevsimini temsil etmektedir, diğerinde ise ΕΑΡΙΝΙ% yazılıdır, yani ilkbaharı temsil eder.

Silifke mozaiği ile birlikte Kilikya'da betimlenmiş *Ganymede'nin Kaçırılışı* öykülü mozaiklerin sayısı ikiye ulaşmaktadır. Diğer Ganymede mozaiği ise Tarsus'ta bulunmuş *Orpheus ve Hayvanlar* sahnesi ile ünlü zemin mozaiğinin bir parçasıdır. Şu anda Hatay Arkeoloji Müzesi' nde sergilenen mozaikte üç ayrı tabloda çeşitli mitolojik öyküler betimlenmektedir. Antik sanatta *Ganymede'nin Kaçırılışı* öyküsünün değişik aşamaları ayrı ayrı gösterilerek betimlenmiştir. Öykünün bu aşamaları: genç çobanın saldıran kartala direnişi, kartalın genç çobanı pençeleriyle kavramış halde havada süzülüşü ve durumu kabullenmiş genç çobanın kartalın pençeleri arasında havada süzülüşü.[14] Ayrıca, bu betimleme tipolojisinden bağımsız, Ganymede'nin yaşamının devamını öykülendiren bir figürlü mozaik Antakya kenti mozaikleri arasında bulunmaktadır. *Ganymede* betimli zemin mozaiğinde genç çoban kaçırıldıktan sonra durumu kabullenmiş kartal kılığına bürünmüş Zeus'a şarap sunmaktadır. Silifke Ganymede mozaiğine tüm Ganymede betimli mozaikler arasında gerek kompozisyon gerekse öykünün betimlenişiyle benzerlik gösteren tek mozaik Lübnan' ın Tyr kentinde bulunmuş üçüncü yüzyıla tarihli mozaiktir.[15] Lübnan Ganymede mozaiğinde de genç çoban aynı şekilde dizlerini büküp yerden destek almaya ve kartala karşı direnmeye çalışmaktadır. Silifke mozaiğinde olduğu gibi bu mozaikte de asa ve pan flüt bulunmaktadır.

Kişileştirilmiş mevsimler betimlemelerine gelince, her ne kadar Antakya mozaiklerinde örnekleri çok olsa da Kilikya da örneği yoktur. Silifke' deki mevsimler kişileştirmeleri Kilikya'da bulunmuş yegâne örneklerdir. Silifke' deki geç sonbahar betimlemesi benzeri Suriye Shahba-Philippopolis'te M.S. dördüncü yüzyıla tarihli bir mozaikte görülür.[16]

Antakya' daki Ganymede mozaiği üçüncü yüzyıl ortasına, Tarsus Ganymede mozaiği de aynı şekilde üçüncü yüzyıl ortasına tarihlenmektedir. Silifke Ganymede mozaiğine yakın özellikler gösteren Lübnan Tyr mozaiği de üçüncü yüzyıla tarihlidir. İmparator Septimus Severus ve ardılları döneminde mitolojik öykü betimli sanat eserleri betimlenmesinde bir canlanma olmuş mitolojik öyküler yeniden rağbet görür olmuştur. Bu durumun beşinci yüzyıla kadar sürdüğü antik edebiyattan takip edilebilmektedir. Mozaiğin kazısını yapan Topçu küçük buluntulara dayanarak Ganymede mozaiğini dördüncü yüzyılın ortasına tarihlemiştir ki, biçem açısından bu tarihleme dönemin figüratif mozaik betimleme biçemlerine uygun düştüğü görülmektedir.

Sizlere sunduğum mozaikler, Silifke kentinin geçmişte önemli bir kültür ve sanat merkezi olduğunu göstermekte, yüksek işçilik ve kaliteleri ile bize antik Silifke kenti halkının zengin bir sosyal ve kültürel yaşamı olduğunu belgelemektedirler. Ayrıca M.S. üçüncü yüzyıldan altıncı yüzyıla kadar olan zaman aralığına tarihli bu mozaikler kentte mozaik üretiminin yüzyıllarca sürdüğünü kanıtlamaktadır. Bu uzun zaman diliminde Silifke' de bir değil bir kaç mozaik atölyesi bulunmuş olmalıdır. Silifke kent mozaikleri ile yakın çevresinde bulunan mozaiklerin benzerliği de kent merkezinden çevreye yayılan mozaik atölyeleri olduğu savını güçlendirmektedir. Bu atölyelerdeki Silifkeli sanatçılar günümüzün el dokuması halısı misali taşa nakşedilmiş halılarla Silifke evlerini bezemişlerdir.

---

*Yrd.Doç.Dr.Füsun Tülek, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü İZMİT

[1] F. Tülek, *Late Roman and Early Byzantine Floor Mosaics in Cilicia*. UIUC doktora tezi. Urbana- Champaign, IL.2004. 349-366.

[2] E. Herzfeld ve S. Guyer *Meriamlik und Korykos Monumenta Asiae Minoris Antiqua II*. Manchester, 1930. 20.

[3] L. Budde *Antike Mosaiken in Kilikien*. Bonn, 1972. 20. Res.20, 21.

[4] Donceel-Voûte, *Les Pavements Des Églises Byzantines de Syrie at du Liban*. Louvain-La-Neuve. 1988. 95, Fig.63. Yazıtlar M.S. 483, 484 ve 485 yıllarını vermektedir. Mozaiklerde asma dalı kıvrımlı bezemeleri için bkz: C. Dauphin, "Byzantine Pattern Books: A re-examination of the Problem in the light of the 'Inhabited Scroll'" *Art History* 1.4 (1978) 400-423.

[5] Budde 1972, Fig. 21

[6] Tülek 2004, 158-166; R. Tekan "Tarsus Mozaiği" *Türk Tarih Kurumu. Kongresi Tebliğleri*. 9:4 (1952), 415-425; S. Keskil, "Tarsus mozaiği ve özellikleri" *Türk Arkeoloji Dergisi* XV.2 (1966), 67-72

[7] C. Kondoleon, *Domestic and Divine: Roman Mosaics in the House of Dionysus*. Ithaca. 1995. 51-61.

[8] Ç. Topçu, "Seleukeia-Kalykadnos (Silifke) 1983 Yılı Kazı Çalışmaları." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 6 (1985), 449-457; "Seleukeia-Kalykadnos 1984 Yılı Kazı Çalışmaları." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 7 (1986), 509-15.

[9] D. Levi, *Antioch Mosaic Pavements*. 1942. 437-440. Levi, bu bezeme stilinde üç çeşit çiçek düzenlemesi tespit etmiştir.

[10] S. Şahin, "Inschriften aus Seleukeia am Kalykadnos" *Epigraphica Anatolica* 17 (1991), 139-166.

[11] Herzfeld ve Guyer, 1930, 158, res.130.

[12] U. Peschlow, "Zum byzantinischen opus-sectile-Boden" *Festschrift für Kurt Bittel* Beiträge zur Altertumskunde Kleinasiens (Mainz am Rhein, 1983) 435-447; Donceel-Voûte 1988, 237. Fig.190.

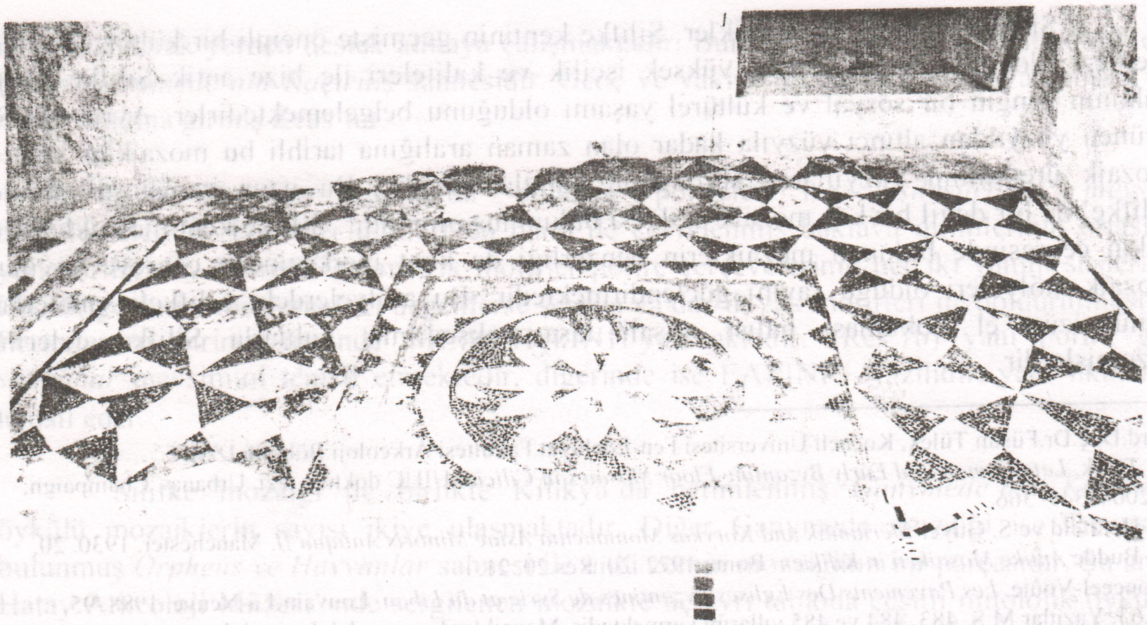
[13] Topçu 1985, 450-51, res.1-12; Topçu 1986, 511-12, res.11-13.

[14] Lucas'ın incelediği Efes antik kentinde bulunmuş olan Ganymede heykeli bizim sınıflamamıza göre öykünün ikinci aşamasını göstermektedir. H. Lucas "Die Ganymedestattue von Ephesos" *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien* 9 (Vienna, 1906), 269-277. Ayrıca Ganymede ikonografisinin incelenmesi için bkz: L. Foucher, "L'enlèvement de Ganymède Figuré sur les Mosaïques" *Antiquités africaines* 14 (1979), 168; H. Sichtermann, Ganymed Mythos und Gestalt in der antiken Kunst. Berlin. 1956. 70.

[15] O. Wattel-de Croizant "Les amors des dieux sur les mosaiques du Musée national de Beyrouth" *Colloquium Proceedings of Mosaics of Greco-Roman* 8. Lausanne. 2001

[16] J. Balty, *La mosaïque antique au Proche-Orient : Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* 12.2 (1981), 409-410

*Hazırlayanın notu : Silifke kenti içinde bulunamamış ve kayıp olarak düşünülen ikinci mozaik Silifke Müze Müdürlüğü'nün 2006 yılında gerçekleştirdiği Kurtarma Kazısı sonucunda yeniden açığa çıkarılmıştır. Bu kazı makalenin hazırlandığı tarihten sonra baskıya verilişi arasındaki süreçde gerçekleştirilmiştir.

Resim: 1

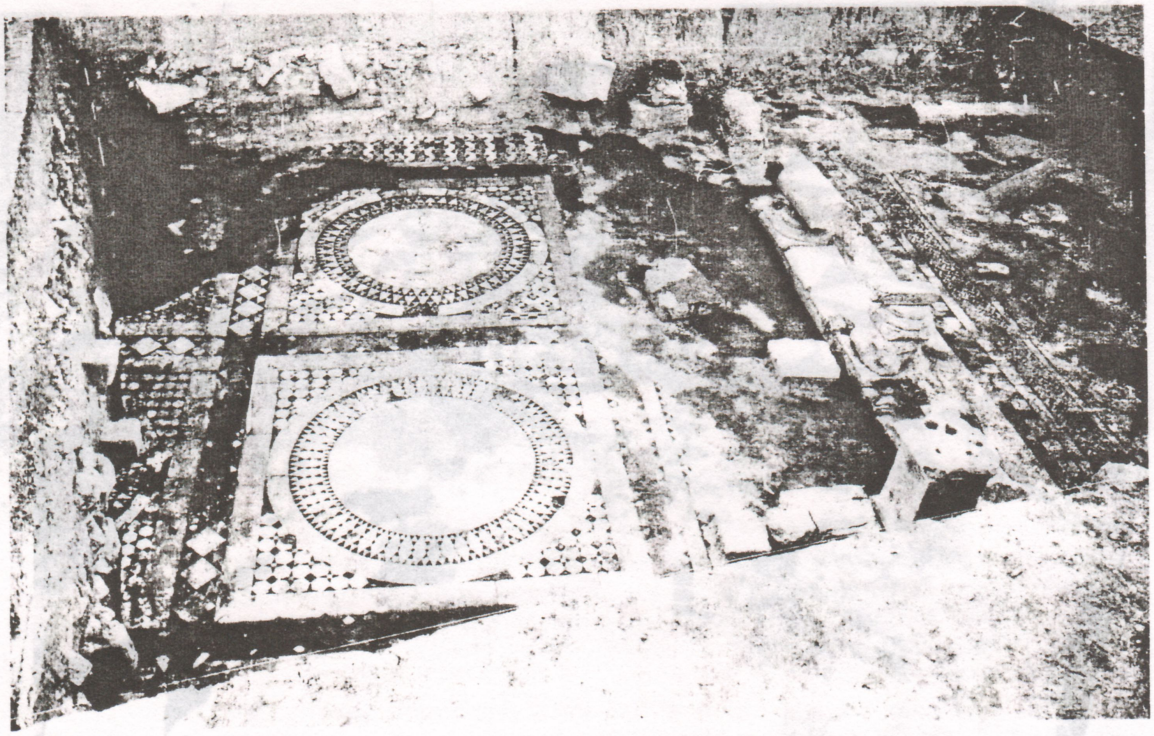
Resim: 1a

Resim: 2

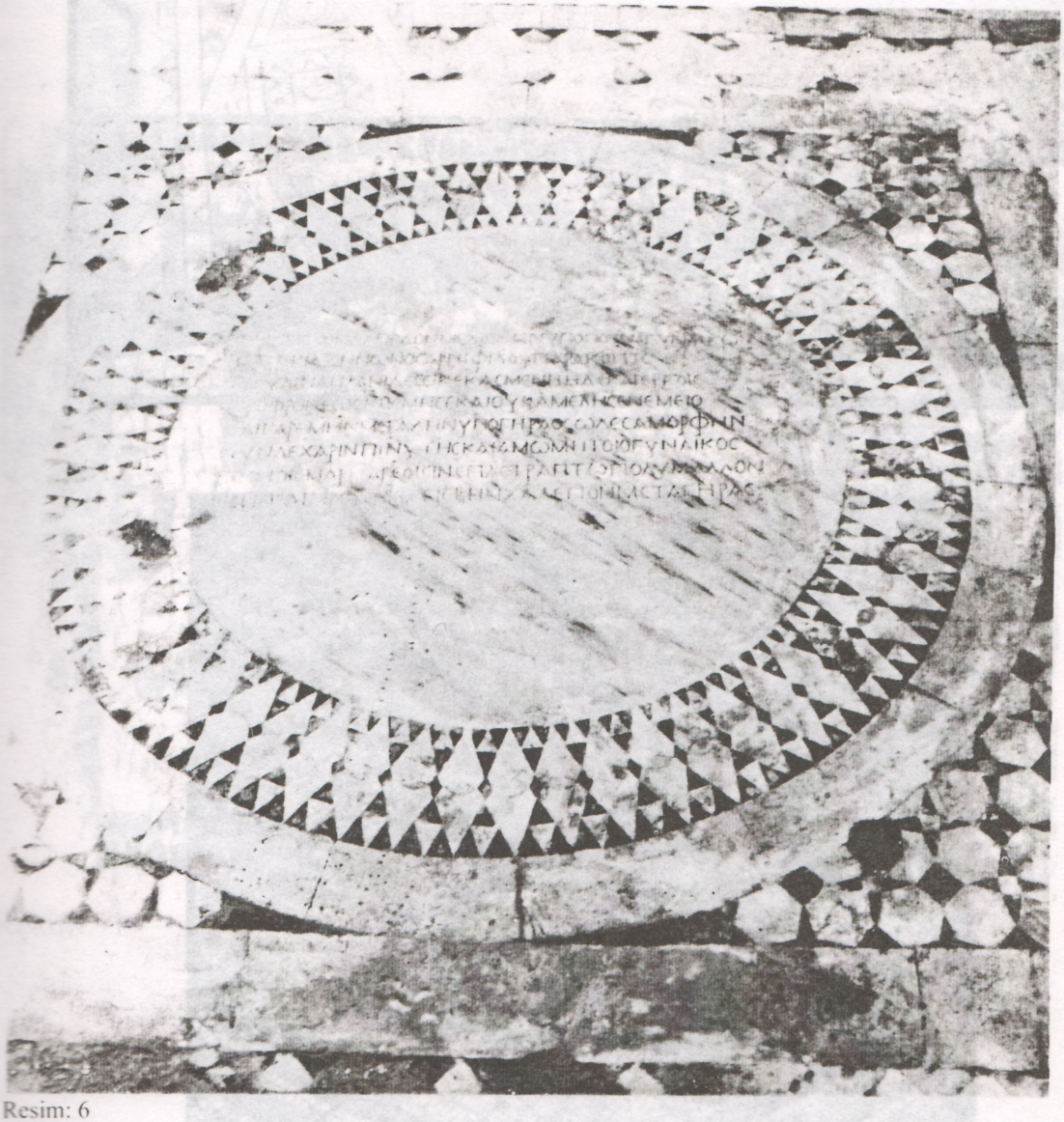
Resim: 3

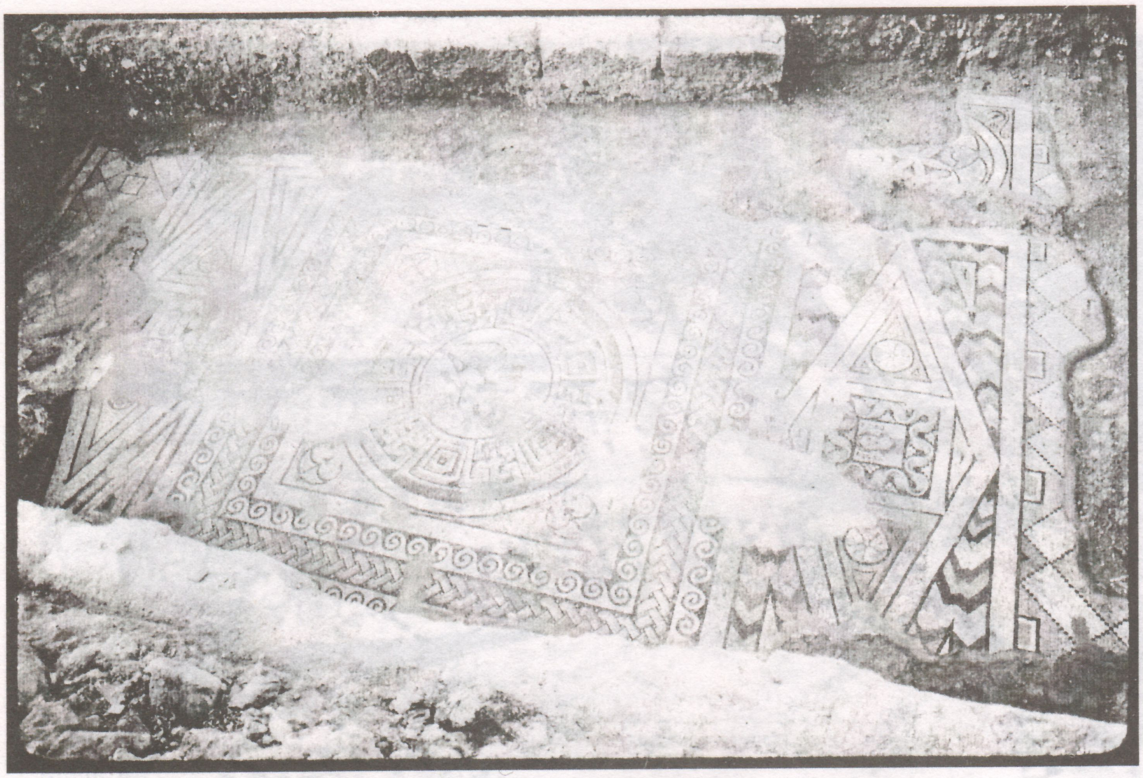
Resim: 4

Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

Resim: 7a

Resim:7b